

Oponentský posudek na magisterskou diplomovou práci

Bc. Šárky Kašparové:

Analýza queer dětství prostřednictvím filmu

Předkládaná diplomová práce Šárky Kašparové podle mého názoru celkově patří do kategorie průměrných prací. Jednoznačně kladně hodnotím výběr tématu, které je původní a inspirativní, a na české akademické půdě i v kontextu tuzemských genderových studií představuje skutečně originální přínos. Zároveň se však jedná o téma značně obtížné a zpracování práce zanechává celkově spíše rozpačitý dojem jak teoretických rozporuplností a nevyužitého analytického potenciálu, tak stylistické a formulační neobratnosti diplomantky. Je evidentní, že autorka načetla velké penzum odborné literatury a že se ke své práci snaží přistupovat z důsledných konstruktivistických pozic. Na druhou stranu ani její výběr odkazovaných teoretických zdrojů, ani její formulace (v obou částech práce) nejsou vždy zcela přesvědčivé a nechávají ve čtenáři či čtenářce zbytečný prostor pro otázku, *zda* (či možná lépe řečeno *jak*) diplomantka chápe své vlastní výroky a konstrukce. Hned na začátku práce se vyskytuje několik různých příkladů této teoreticko-koncepční i stylistické kostrbatosti, která má velmi problematické důsledky pro celou práci, a jejichž vysvětlení prosím u obhajoby:

- např. hned v úvodu autorka uvádí, že „metodou výzkumu bude teorie reprezentace“ (str. 7, a opětovně na stranách 44, kde svůj výrok rozšiřuje: „Výzkumnou metodou, jež využívám pro analýzu, je teorie reprezentace. ... Teorie reprezentace mi slouží jako analytický nástroj...“ a str. 51: „...analytický nástroj, který v rámci analýzy užívám, je teorie reprezentace“. *U obhajoby tedy prosím diplomantku o představení jejich definic metody, teorie a analytického nástroje, vysvětlení jejich vztahu a objasnění, zda teorie může být zároveň výzkumnou metodou a metoda je to samé jako analytický nástroj.*
- na str. 9 diplomantka argumentuje, že „gender je mocenským nástrojem, který udržuje primitivní společenské uspořádání, ve kterém není prostor pro jakékoliv nefixní projevy identit.“ *V tomto kontextu prosím o vysvětlení volby (vysoce problematického) termínu „primitivní“ a diskusi (ne)možnosti agentnosti, kterou takto absolutisticky formulovaný výrok naznačuje. (Autoři a autorky, na kterých diplomantka ve své práci staví, připouštějí subverzi všech kontextů právě prostřednictvím „projevů identit“... Podobně mě překvapuje formulace „západní bílá společnost“ v poznámce pod čarou na str. 58....)*
- kladně hodnotím snahu o představení teorie performativity Judith Butler, u níž by mě nicméně zajímal rozdíl mezi termíny „gender“ a „rod“. Do strany 15 diplomantka důsledně používá termín „gender“, pak zničehonic ve druhém odstavci začne psát o „rodu“ a „rodovém definování těla“. Vzhledem k tomu, že v jedné pasáži (dokonce i v jedné větě) diplomantka mísí termíny „gender“, „rod“, a „pohlaví“ není zřejmé, jak přesně tyto termíny (či kategorie) chápe, zda „gender“ a „rod“ jsou synonyma či nikoliv (a pokud ne, v čem přesně se tedy liší), a proč se rozhodla používat všechny termíny zároveň (viz zejména str. 16). *U obhajoby tedy prosím o vysvětlení diplomantčiny definic a chápání vztahu těchto tří kategorií.*

- Pro mě z nepochopitelného důvodu (vzhledem k odborné literatuře, se kterou pracuje) diplomatka při snaze vysvětlit konstruktivismus odkazuje na „gender webnode“, kde si navíc vybírá pro podporu svého argumentu problematický výrok, že „konstruktivismus nepopírá, že existují biologické rozdíly mezi muži a ženami“ (str. 13). *U obhajoby prosím diplomantku, aby objasnila své chápání tohoto tvrzení a vysvětlila jak se toto tvrzení* (jež sama používá jako odkaz pro svou deklarovanou konstruktivistickou pozici a přípravnou půdu pro představení Judith Butler) *slučuje např. právě s teorií performativity.*
- Podobně nepatřičné mi v celkovém kontextu využívané a citované literatury připadá odkazovat argument o nefixní sexualitě a queer teorii z úvodní přednášky ke kurzu Gender a náboženství z Ročenky KGS nebo kritizovat ekofeminismus, že „znemožňuje transsexuálním a intersexuálním jedincům autentické prožívání své identity a sexuality“ – oboje str. 11. Za nepochopitelnou a nepříjemnou pak považuji totální absenci odkazů na rozsáhlou publikační produkci vedoucí práce, jejíž argumenty týkající se queer čtení kulturní produkce a intersekcionality jsou v práci nicméně jasně detekovatelné.

Výše zmíněné konkrétní příklady (v nichž bych mohla pokračovat v průběhu celé teoretické části) myslím dobře ilustrují problémy, s nimiž se teoreticko-koncepční část potýká i proč je těžké ji oponentsky uchopit (a kritizovat či chválit) jako celek. Jak jsem již zmínila, je evidentní, že diplomatka má načteno, je nepochybné, že se snaží o zpochybňování heteronormativního diskurzu a odmítá biologický determinismus, nicméně nedaří se jí tyto důležité dimenze rámování celé práce náležitě a hlavně přesvědčivě „prodat“. Následující pasáže teoretické práce jsou jinak vlastně dost dobré a jediné co bych vytkla stranám 18-40 je pouze to, že se jedná víceméně o kompilaci poznámek z kurzů Politika identity a konstrukce sexuality a Feministická kulturní studia (na druhou stranu velmi dobře zpracovanou pro potřeby této diplomové práce). Za nejlepší část teoretické části hodnotím pasáž 4.3. o queer dětství (v níž diplomatka představuje teorii K.B. Stockton), kde velmi pozitivně hodnotím skutečnost, že zde diplomatka do své práce přináší novou, velmi vhodnou a v Česku téměř nevyužívanou odbornou literaturu.

Formulační neobratnost pokračuje i v analytické části, která začíná slovy, že „Filmový narativ od začátku pracuje s queer tématem“ a končí odstavcem sdělením, že autorka si bude „klást otázku, jak je možné při shlédnutí filmu, který je plný normativních stereotypů, nalézt subversivní potenciál.“ (str. 55). *Není „queer film“ (a název analyzovaného filmu dvojnásob) ze své podstaty subversivní záležitostí* (i když samozřejmě odkazuje k normativním stereotypům)? Stejně problematicky (a v kontextu autorčina deklarovaného konstruktivismu i využití diskurzivních přístupů k analýze filmu) působí polemika o „skutečnosti“ tomboy identity Laurie: „Po zhlédnutí filmu si divák může klást otázku, zda je Laurie skutečně tomboyem nebo či je to jen kategorie, která jí má učinit čitelnou pro okolí“ – str. 55, která naznačuje, že něco jako „skutečná identita“ či „skutečné tomboyství“ existuje. *(Mimochodem, není mi zcela jasné, jak může „fluidní a nestabilní kategorie tomboy“, která zpochybňuje normativní stereotypy, o nichž autorka píše, zároveň fungovat jako „čitelná“ kategorie pro okolí...)*. V empirické části nicméně pozitivně oceňuji snahu autorky o neustálé čtení „proti srsti“ a problematizaci různých detailů filmu (jako např. ambivalenci barev, která sice jakoby „pracuje s fluiditou genderu, ale odehrává se mezi kategoriemi „ženy“ a „muže“ a explicitně je nezpochybňuje“ – str. 57-58 či interpretaci schování si „prvního penisu“ z modelíny do krabičky k vypadlým mléčným zubům, str. 59).

Vzhledem k tomu, že analytická část má téměř 40 stran bohatého audiovizuálního materiálu k analýze, určitě by jí prospěla větší strukturace textu a detailnější členění

jednotlivých stěžejních kategorií či momentů filmu, jež diplomantka analyzuje a interpretuje. Rozčlenění na pouhé tři části považují za nedostatečné a zároveň zapřičiňuje, že spousta zajímavých interpretací maličností v toku textu „zapadne“ nebo je autorkou nedostatečně vytěžena (např. na str. 66 diplomantka interpretuje vypjatou scénu mezi matkou a Laurie/Michalem jako „střet dospělého a dětského světa“ bez toho, aniž by jakkoliv zmínila mocenské aspekty (s prvky fyzického násilí) této konfrontace). „Normativní genderový systém“, „konstrukce jinakosti“ i „reprezentace sexuality“, jež autorka ke členění empirické části používá, se dají jistě zkoumat (a autorka to v podstatě dělá) v kontextu (například) materiálního těla, intersekcionality, různých druhů symboliky, konfrontace moci i dalších dimenzí, které by čtenářstvu pomohly v orientaci empirickou částí a zpřehlednily a vypíchny by silné momenty autorčiny analýzy. Proto je škoda, že se autorka omezuje na tak minimalistické členění empirické části.

Celkově analytická část obsahuje dostatek zajímavých a na magisterské úrovni adekvátně propracovaných analytických postřehů a rozhodně bych ji nehodnotila jako špatnou, a to ani řemeslně, ani interpretačně. Diplomantka zde dokládá schopnost provázání teorií, jež představila v teoretické části, s empirickým materiálem, a analytická část vykazuje důslednou „genderovou perspektivu“, což někdy v diplomových pracích chybí. Na druhou stranu je empirická část stále hodně nevytěžena s nevyužitým potenciálem, jehož detailní rozbor by nicméně byl mimo prostorové a časové rozměry oponentského posudku i obhajoby samotné. Formálně je práce v hrubých obrysech dobře připravená, ale o pečlivosti se příliš mluvit nedá. V práci je zbytečně mnoho překlepů, gramatických chyb, nekonzistentností (např. odkazování Judith Butler jako „Butler“ (13-15) i „Butlerová“ (16-17) i technických chyb typu nedokončeného proloženého zvýraznění (zejména seznam literatury a odkazování v textu trpí těmito rychlými nedostatky).

Celkově práci doporučuji k obhajobě a hodnotím ji jako dobrou.

23. září 2016

doc. Věra Sokolová, Ph.D.
oponentka